

JESÚS MONCADA. EL MITE CONTINUA

Isidor Cònsul

L'obra de Jesús Moncada evoca, recreant-lo, el món de la vella Mequinensa que colga sota les aigües del pantà de Riba-roja. A la seva recuperació mítica ha dedicat el gruix d'una trajectòria narrativa iniciada amb els contes d'**Històries de la mà esquerra** (1981) i **El cafè de la granota** (1985), i continuada, fins ara, en tres novel·les: **Camí de sirga** (1988), **La galeria de les estàtues** (1992) i **Estremida memòria** (1997). El conjunt dels cinc títols armen de coherència un poderós univers narratiu que recupera, per a la veritat de la literatura, els trets d'una ciutat antiga, vila nadiua de l'autor, que ara dorm al fons enllacat del pantà.

A l'hora de cosir les peces d'aquest univers literari, Jesús Moncada no s'ha deixat endur pel forat de cap parany sentimental ni ha caigut en la trampa d'entonar el lament elegíac d'un món perdut. El seu objectiu és fer reviure els contorns de la vella Mequinensa i per això els ha carregat de vitalisme, els ha donat un plantejament coral i ha construït retaules bigarrats amb tocs de realisme màgic, presidits pel costumisme violat d'una trepa de minaires i llaüters engrescats que fan costat a plàcids funcionaris, burgesos i menestrals. Els contes foren, d'entrada, el tempteig d'esborranys previs a les novel·les posteriors, en la primera de les quals, **Camí de sirga**, encarà la història de Mequinensa entre 1914 i 1971: de l'esplendor miner de la Primera Guerra Mundial fins a la història del pantà, la construcció de la nova ciutat i el moviment agònic de la vella població.

La galeria de les estàtues marcà un gest de diferència en un moviment de doble pivot. El present de la novel·la és d'apuntament biogràfic (uns dies de 1957 que campen pel món urbà d'una Torrelloba calcada de Saragossa), mentre que el passat, vint anys enrere, pertany al féu de Mequinensa en l'ensulsiada de la Guerra Civil espanyola. Per separar-la

del plantejament col·lectiu de **Camí de sirga**, la segona novel·la de Jesús Moncada ullava el destí tràgic d'una nissaga familiar i consolidava un del narradors més sòlids de la literatura catalana actual. Alhora, apuntalava les traces d'un mite geogràfic i literari en una línia que no s'allunya de precedents tan nobles com el comtat de Yoknapatawpa en l'obra de William Faulkner, el Macondo de García Márquez o Región de Juan Benet.

Estremida memòria furga les arrels del mite i rescata uns fets que trasbalsaren Mequinensa entre l'agost i el novembre de 1877. La novel·la reconstrueix la tragèdia de la Vallcomuna, entre Casp i Mequinensa, i l'enrenou que se'n derivà mesos més tard, en un marc històric que guarda el record recent de la darrera carlinada i la restauració borbònica de 1875. Al fons del relat s'hi perfila una vila que treballa les mines de lignit, fa el transport d'homes i mercaderies per l'Ebre i és habitada per una munió de cognoms familiars als lector moncadià: els avantpassats de les mateixes nissagues que transiten la resta de la seva narrativa. Ara bé, el repte literari d'**Estremida memòria** no juga només per la banda del misteri ni la bondat d'un argument poc o molt singular. Com en les bones novel·les, la gràcia deriva de l'art de narrar i del talent de l'escriptor a l'hora de desplegar-hi una història i articular-hi el gruix compacte d'un corpus novel·lesc. En aquest cas, Jesús Moncada parteix de l'estratègia del manuscrit trobat -d'un escrivà del jutjat de Casp que va seguir el detall de la tragèdia- i fa moure el relat per l'espina d'un doble temps narratiu. Els fets que sotragaren la vida de Mequinensa l'estiu i la tardor de 1877 acabaren embromats, amb el pas del temps, per la llegenda i la truculència dels romanços de cec. Ara, el manuscrit trobat retorna un rigor testimonial als fets i ajuda el novel·lista en el deure estricte de llaurar dret. El contrapunt definitiu, però, el dóna una veu actual que coneix la veritat i que ha facilitat al novel·lista una còpia del text de l'escrivà. Es un personatge tafaner que participa en la

construcció de la novel·la, la comenta sagaçment i afegeix postil·les d'enorme interès. Es així que la història arriba a la claror des de la fosca inicial, com si es tractés d'un gran escenari teatral amb un teló que s'alça majestuós i lent fins a deixar al descobert els complexos elements i interessos personals de tota la trama.

Isidor Cònsul